

نگرشی نظام‌یافته برای طراحی

ایران 1400

دکتر رضا مکنون

عضو هیأت‌علمی دانشگاه صنعتی

امیرکبیر و دبیر شورای پژوهش‌های علمی

کشور

مجموعه حاضر نگرش نظام‌یافته‌ای برای «طراحی ایران 1400» معرفی می‌نماید. در ابتدا نقش و اهمیت آینده‌نگری و نظریه برخی متفکران آینده‌نگر مورد اشاره قرار گرفته، عوامل مؤثر در برنامه‌ریزی بلندمدت از جمله آرمان و فرهنگ کشور، تحولات فراملی، تحولات محتوایی و ارتقاء مفهوم توسعه بیان شده است. تواناییهای کشور شامل جمعیت و نیروی انسانی، موقعیت جغرافیایی، منابع نفت و گاز، منابع معدنی و

زیرساختهای کشاورزی، صنعت، ارتباطات و اطلاع‌رسانی و روحیه سازندگی در این نوشتار مورد بحث قرار گرفته.

1- مقدمه

همچنین، مؤلفه‌های مهم توسعه در ایران 1400 شامل نگرش قانون اساسی به توسعه اجتماعی و نمونه‌های کمی از برخی عوامل توسعه نشان داده شده است. مجموعه این عوامل، اهمیت و پیچیدگی برنامه‌ریزی بلندمدت را نشان می‌دهد و با تواناییهای بالقوه و بالفعل کشور می‌تواند به اهداف معقولی که به دقت طراحی شده باشد دست یافت.

راهبرد پیشنهادی در این نوشتار، تقسیم بندی اهداف را در سه سطح تأمین حداقل نیازها، استفاده بهینه از منابع و اهداف عالی جامعه آرمانی توصیه می‌نماید.

در بخش پایانی این نوشتار، عنوانهای مؤلفه‌های مهم و برخی پیشنهادها ارائه شده است که به‌منزله

طرح جامع نبوده و هدف عمده مطرح کردن روش کار بوده است.

هیأت وزیران در تاریخ سوم مرداد 1375 برنامه‌ریزی بلندمدت برای سال 1400 شمسی را تصویب نمود و سازمان برنامه و بودجه مجری آن تعیین شد. در پی آن، در مطبوعات و سخنرانیها، دیدگاههایی درخصوص ایران 1400 مطرح شد. برخی دیدگاهها بیان‌کننده آرمانها و برخی دیگر بیان‌کننده «اهداف قابل دسترسی» بر اساس تواناییهای بالقوه و یا بالفعل بودند.

نگرشی در خصوص «اهمیت آینده‌نگری و مآل اندیشی»، «عوامل مؤثر در برنامه‌ریزی بلندمدت»، «تواناییهای ایران» و «مؤلفه‌های مهم در ایران 1400» بخشهای اصلی موردتوجه در این مقاله هستند.

2- اهمیت آینده‌نگری و

مآل‌اندیشی

توجه به تحولات در آینده، سیاستگذاری و برنامه‌ریزی بر اساس مآل‌اندیشی در دهه‌های اخیر مورد امعان نظر محافل مختلف از جمله سازمانهای بین‌المللی، اتحادیه‌های منطقه‌ای، کشورها، سازمانها، شرکتها و متفکران قرار گرفته است. نمونه‌ای از این توجهات عبارتند از:

- سازمانهای بین‌المللی: توجه به مسائل جهانی محیط زیست و پیش‌بینی وضعیت کره مسکون در آینده؛

- یونسکو: فرهنگ و توسعه (گزارش دکوئیار)¹، آموزش قرن 21 (گزارش دلور)²؛

- کشورها: مالزی 202³، کانادا در قرن 21⁴، برنامه بلندمدت ژاپن، برنامه اروپای واحد؛

- تشکل کشورها: گروه 7، آ.سه.آن، اگو، گروه هشت کشورهای اسلامی؛

- در ایران نیز مجموعه‌هایی که ناظر به آینده هستند عبارتند از: قانون اساسی کشور، طرح آمایش سرزمین، طرح جامع

کالبدی، طرح جامع آب، طرح جامع حمل‌ونقل، طرح جامع انرژی، سیاستهای کلی نظام (مجمع تشخیص نظام).

برخی متفکران آینده‌نگر و نظریه‌های آنان

در دهه‌های اخیر، در زمینه آینده و آینده‌نگری، برخی از متفکران به بحث‌و بررسی پرداخته‌اند و هر یک نظریه‌هایی ارائه کرده‌اند که به برخی از عمده‌ترین آنها در زیر اشاره می‌شود:

1- الوین تافلر⁵، ظهور ((تمدن اطلاعات)) و ظهور زنجیره‌ای از کشورهای اطلاعات‌اندوز (Info-intensive) که اقتصادهایشان به قدرت مغزی متکی است را پیش‌بینی کرده است.

2- ساموئل هانتینگتن⁶ در نظریه ((برخورد تمدنها))، با مطرح ساختن هشت تمدن اصلی (اسلامی، کنفوسیوس، غربی، ژاپنی، هندو، اسلاو، ارتدکس، امریکای لاتین و احتمالاً افریقا) پیش‌بینی می‌نماید که جنگهای آینده در امتداد خطوط گسل بین این تمدنها روی می‌دهد. وی همچنین،

اتحاد تمدن اسلامی و کنفوسیوس در مقابل تمدن غرب را نیز پیش بینی کرده است.

3- فرانسیس فوکویاما، لیبرال دموکراسی را نقطه پایان تکامل ایدئولوژیک بشریت و آخرین شکل حکومت دانسته است.

هر یک از این نظریه‌ها و نظریه‌های دیگری که در ارتباط با آینده مطرح شده است، موافقان و مخالفان جدی دارند.

3- عوامل مؤثر در برنامه‌ریزی

بلندمدت

3-1- آرمانها و فرهنگ کشور

قانون اساسی، فرهنگ ملی- اسلامی و ارزشهای اجتماعی و دینی، عوامل مؤثر در در برنامه‌ریزی بلندمدت هستند که شناسایی و تبیین آنها ضروری است.

3-2- تحولات فراملی

در دوران اخیر، تحولاتی در سطح جهان به وقوع پیوسته است که عمدتاً در جهت جهانی‌شدن برخی امور است. بدیهی است وضعیت جدید، شرایط محیطی را فراهم

می‌آورد که در برنامه‌ریزی برای آینده تأثیر می‌گذارد. برخی امور مهم عبارتند از:

3-2-1- اتحادهای منطقه ای و جهانی:

فروپاشی شوروی و کشورهای نوپای آسیای میانه و قفقاز، اروپای واحد و موقعیت ترکیه و اتحادیه‌های آسیایی؛

3-2-2- قوانین و مقررات جهانی:

- جهانی‌شدن اقتصاد (سازمان تجارت جهانی WTO)؛

- قوانین و کنوانسیونهای بین‌المللی محیط زیست؛

- قوانین مربوط به حقوق بشر.

3-3- تحولات محتوایی

نوآوری در مدیریت امور مختلف، دستاوردهایی به دنبال داشته است که زمینه‌های مهمی را در افزایش بهره‌وری و امکان رقابت بهتر فراهم آورده است.^{7 و 8 و 9} در طراحی و برنامه‌ریزی برای آینده توجه به این دستاوردها دارای اهمیت بوده و باید به طور جدی ارزیابی و در فعالیتها منظور شوند:

- نقش دانش و اطلاعات در توسعه همراه با تحول عظیم در شیوه تولید و به‌کارگیری دانش در همه زمینه‌ها؛
- نقش مؤثر نوآوری در آینده؛
- ساختارهای نوین و پیچیده با مدیریتهای نوین؛
- جایگزین شدن ((ارزش زمان)) به جای ((مقیاس اقتصادی))؛
- سازمانهای کارآفرین.
- توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی: توسعه همه جانبه؛
- توسعه انسانی پایدار با سه شاخص: ¹⁰ حیات انسانی: امید به زندگی در بدو تولد؛
- دانش: میزان با سواد بزرگسالان + طول متوسط تحصیل افراد در جامعه؛
- سطح زندگی: سرانه تولید ناخالص داخلی تبدیل شده بر اساس قدرت خرید.

3-4- ارتقاء مفهوم توسعه

مفهوم توسعه در طول تاریخ تغییر کرده دارای سیر تکاملی بوده است. منشأ تحولات از توسعه اقتصادی آغاز و در حال حاضر توسعه انسانی پایدار مفهوم نهایی است که از سوی سازمانهای جهانی معرفی شده است.

- توسعه اقتصادی: رشد سرانه تولید ناخالص داخلی؛

- توسعه اقتصادی همراه با توزیع درآمد: رشد سرانه تولید همراه با توزیع عادلانه درآمد و دسترسی همه افراد جامعه به فرصتهای توسعه؛

4- تواناییهای ایران

4-1- جمعیت و نیروی انسانی

رشد جمعیت ایران در سالهای گذشته افزایش قابل توجهی داشته ولی در چند سال اخیر، تا حدودی تعدیل پیدا کرده است که با این حال، به علت اینرسی و نوسانات رشد جمعیتی، پیش بینی جمعیت در آینده باید بر اساس گروههای سنی و زنان در دوران باروری صورت گیرد. پیش‌بینی می‌شود که جمعیت سال 1400 حدود 108 میلیون نفر باشد.

با وجود رشد جمعیت در کشور، به علت جوان بودن و توان بالقوه نیروی

تاجیکستان، گرجستان، سوریه، کویت، عربستان، امارات، یمن، روسیه و ... ؛
- ارتباط دریایی گسترده شامل دریای خزر، خلیج فارس و دریای عمان؛
- موقعیت ویژه حمل و نقل بین‌المللی شامل راه ارتباطی آسیا به اروپا، آسیای میانه و روسیه به خلیج فارس و دریای عمان.

4-3- منابع نفت و گاز

منابع نفت و گاز کشور تا سالهای آینده نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار خواهند بود و از این رو، چگونگی بهره‌برداری و استفاده بهینه از آنها تعیین کننده است:

- منابع نفت قابل تبدیل به مواد پتروشیمی با ارزش افزوده زیاد (98 میلیارد بشکه ذخایر نفت خام)؛
- منابع گاز (دومین کشور جهان با 19 درصد ذخیره گاز بعد از روسیه با 45 درصد ذخیره).

4-4- منابع معدنی

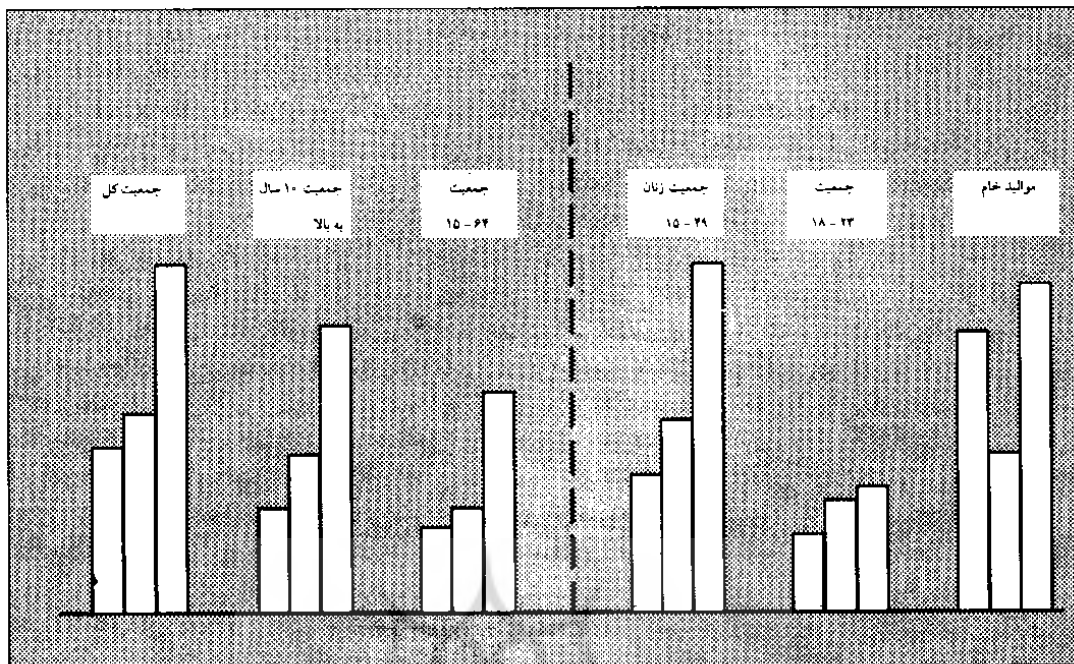
منابع معدنی کشور طیف وسیعی را دربرمی‌گیرد و باید با توجه به فرایندهای

انسانی، مجموعه نیروی انسانی از توانهای بالقوه کشور محسوب می‌شود. جمعیت شاغل - در صورتی که بار تکفل خالص از 3 نفر به 2 نفر کاهش یابد - حدود 35 میلیون نفر خواهد بود که یک‌سوم جمعیت کشور را تشکیل می‌دهد:

سال	1375	1400
- جمعیت کشور (میلیون نفر)	60	108
- رشد جمعیت (درصد)	1/47	2/37
- جمعیت 64-15 ساله (میلیون نفر)	33/7	67
- (درصد از کل جمعیت)	(56%)	(62%)
- جمعیت 10 سال به بالا (میلیون نفر)	45	85
- (درصد)	(75%)	(80%)
- جمعیت شاغل (میلیون نفر)	15	35
- (درصد)	(25%)	(33%)
- بار تکفل خالص	3	2
- مولید (میلیون نفر)	1/2	2/5

4-2- موقعیت جغرافیایی ایران

برخی از موقعیتهای ویژه جغرافیایی مؤثر در برنامه‌ریزی کشور عبارتند از:
- همجواری با کشور پاکستان، افغانستان، ترکمنستان، آذربایجان (ونخجان)، ارمنستان، ترکیه و عراق؛
- دسترسی نزدیکی زمینی و دریایی به کشورهای قزاقستان، قرقیزستان،

تغییرات جمعیتی در سالهای ۱۴۰۰ - ۱۳۷۵ - ۱۳۶۵ (مقیاسها متفاوت است - میلیون نفر)

تبدیلی و ارزش افزوده آنها و همچنین تواناییها و ملحوظ داشتن آنها در موقعیت بازار داخلی و خارجی برنامه‌ریزی آینده از نکات مهم خواهد بود. اولویت‌بندی شود.

4-5-1- کشاورزی؛

4-5-1-1- آب،

4-5-1-2- خاک،

4-5-1-3- عوامل تولید: کود، سم، بذر و...؛

4-5-1-4- فن آوری و نیروی انسانی.

4-5-2- صنعت و معدن

4-5-2-1- سخت افزار؛

4-5-2-2- انسان افزار؛

4-5- زیر ساختهای تولیدی

در سالهای گذشته، سرمایه‌گذاریهای

مهم و قابل توجهی در زمینه زیرساختهای

تولیدی از جمله کشاورزی، صنعت و

معدن و همچنین نیروی انسانی متخصص

صورت گرفته است. شناسایی کامل این

5- مؤلفه‌های مهم توسعه در ایران

1400

5-1- اصول قانون اساسی مرتبط با

توسعه اجتماعی

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران دارای ابعاد مهم توسعه اجتماعی بوده آرمان و اهداف والایی را دربر می‌گیرد. بدیهی است دسترسی کامل به اهداف ذکر شده در مدت زمان کوتاه عملی نبوده ولی در فرایند یک برنامه 25 ساله می‌توان قسمت‌های مهمی از آنها را برنامه‌ریزی نمود. برخی از اصول قانون اساسی در ارتباط با توسعه اجتماعی به شرح زیر است:

- اشتغال کامل: بند 2 و 4 اصل 43؛

- آموزش همگانی: بند 2 و 3 اصل 3؛

- توجه به آموزشهای فنی و حرفه‌ای: بند 7 اصل 43؛

- آموزش عالی (خودکفایی): بند 3 اصل 13؛

- علوم و فن آوری: بند 4 اصل 3؛

- رشد فرهنگ عمومی: بند 1 اصل 3؛

4-6- زیرساختهای ارتباطات و

اطلاع‌رسانی

زیرساختهای ارتباطات و اطلاع‌رسانی که اهمیت ویژه‌ای برای توسعه دارد و در سایر کشورها سرمایه‌گذاریهای عظیمی بر روی آن صورت می‌گیرد، در کشور ما هنوز به‌طور جدی به آن توجه نشده است. از بخشهای مهمی که باید در برنامه ریزی آینده به آن توجه شود ایجاد و توسعه زیرساختهای ارتباطات و اطلاع‌رسانی است.

4-7- روحیه سازندگی و انقلابی در

جامعه ایرانی

مردم ایران پس از انقلاب اسلامی و پشت‌سر گذاردن جنگ تحمیلی و روحیه کار و سازندگی که در سالهای اخیر، به‌وجود آمده است، به عنوان نیروی بالقوه برای برنامه‌ریزی آینده باید مورد توجه قرار گیرند.

5-2-2- آب برای کشاورزی

با نظام آبیاری کنونی حدود 200 میلیارد متر مکعب فقط برای آبیاری کشاورزی موردنیاز خواهد بود (بیش از 1/5 برابر آب قابل استحصال در کشور)؛

5-2-3- شاغلان در بخش کشاورزی

در حال حاضر هر کشاورز به طور متوسط غذای 20 نفر را تأمین می‌کند. این رقم در کشورهای توسعه یافته 40 تا 80 نفر است. اگر ظرف 25 سال آینده با افزایش کارایی توان تولید یک کشاورز به 35 نفر افزایش یابد، تعداد شاغلان کشاورزی در سال 1400 حدود 3 میلیون نفر خواهد بود (معادل شاغلان فعلی) و عملاً بخش کشاورزی فرصت شغلی زیادی ایجاد نخواهد نمود.

5-2-4- رشد سرانه تولید ناخالص داخلی

1- رشد سرانه 4 درصد (در این گزینه بیکاری زیاد خواهد بود) تولید ناخالص داخلی کشور در سال 1400 باید 4/8 برابر وضع فعلی باشد.

- تسهیل ازدواج و امکان لازم برای

تشکیل خانواده: اصل 10 و بند 1 اصل 43؛

- حقوق زنان: اصل 21؛

- خوراک و غذا: بند 12 اصل 3؛

- مسکن بند 12 اصل 3 و اصل 31؛

- پوشاک: بند 1 اصل 43؛

- بهداشت و درمان: بند 1 اصل 43 و

بند 12 اصل 3 و اصل 29؛

- تأمین اجتماعی: اصل 29؛

فقرزدایی: بند 12 اصل 3؛

- بیمه: بند 12 اصل 3.

5-2- اهداف کمی برخی مؤلفه‌های

توسعه در سال 1400

در صورتی که تغییراتی در روشها، فن‌آوری، بهره‌وری و آموزش نشان داده نشود تأمین برخی نیازهای کشور در سال 1400 با مشکلات زیادی روبه‌رو همراه بود. محاسبات اولیه در برخی زمینه‌ها به شرح موارد زیر است:

5-2-1- زمین کشاورزی برای

خودکفایی در غلات

حدود 2/6 برابر سطح زیرکشت فعلی؛

خانه‌های مورد نیاز در سال 1400 حدود 2/25 برابر تعداد مسکن فعلی خواهد بود (سالانه 3/2 درصد رشد تولید مسکن بدون احتساب جایگزین مسکنهای نامناسب فعلی).

5-3- جمع‌بندی عوامل مؤثر در انتخاب مؤلفه‌های مهم توسعه در ایران 1400

1- بررسی عوامل مؤثر در برنامه‌ریزی بلندمدت نشان‌دهنده پیچیدگی موضوع بوده پیش‌بینی دقیق وضعیت محیطی و نحوه تأثیر آن بر کشور و متقابلاً برنامه‌ریزی برای تأثیر متقابل بر وضعیت محیطی اهمیت ویژه‌ای دارد.

2- بررسی تواناییهای کشور نشان‌دهنده توان مناسب برای تحقق اهداف بلندمدت است. برخی از تواناییها بالقوه و برخی بالفعل بوده و برای تبدیل آن به امکانات بالقوه نیاز به دانش، آموزش و افزایش تواناییها مورد نیاز است.

2- رشد سرانه 8 درصد (حدود سه‌برابر رشد جمعیت) تولید ناخالص داخلی کشور در سال 1400 باید 6/8 برابر وضع فعلی باشد.

5-2-5- افزایش سهم ایران در تجارت خارجی
1- در حال حاضر سهم ایران از تجارت خارجی جهان حدود 0/3 درصد است در صورتی که این سهم به 1 درصد افزایش پیدا نماید با توجه به رشد تجارت جهانی، صادرات غیرنفتی کشور باید بیش از 10 درصد در سال رشد کند.

2- در صورتی که رشد ناخالص کشور در سال 1400 حدود 6/8 برابر وضع فعلی (8 درصد رشد سرانه تولید ناخالص داخلی) و سهم صادرات نظیر وضع فعلی حدود یک‌سوم آن باشد، کل صادرات غیرنفتی باید حدود به 30 برابر صادرات غیرنفتی سال 1375 برسد.

5-2-6- مسکن مورد نیاز

در صورتی‌که متوسط خانوار از 5 نفر فعلی به 4 نفر تقلیل یابد (2فرزند)، تعداد

3- دیدگاه اسلام و قانون اساسی کشور اهمیت زیادی برای توسعه اجتماعی و رشد انسانها قائل است.

4- اهداف کمی برخی مؤلفه‌های توسعه برای سال 1400 نشان می‌دهد که بدون تحول کمی عمیق تحقق اهداف مشکل خواهد بود.

4-5- راهبرد پیشنهادی برای رتبه‌بندی اهداف توسعه در ایران 1400 با توجه به گستردگی اهداف کمی و کیفی در هر بخش پیشنهاد می‌شود اهداف کلان بخشی با توجه به تواناییهای موجود، امکان توسعه آن در 25 سال آینده، اهمیت و حیاتی بودن آنها و پیش‌بینی وضعیت جهانی به سه سطح تقسیم شود:

اهداف سطح اول: تأمین حداقل نیازها و الزامات در بخش؛

اهداف سطح دوم: استفاده بهینه از کلیه منابع و امکانات؛

اهداف سطح سوم: اهداف جامع برای تحقق جامعه آرمانی.

5-5- عنوانها و اهداف پیشنهادی برای

مؤلفه‌های مهم توسعه در ایران 1400 با در نظر گرفتن راهبرد پیشنهادی، ضروری است در هر بخش عنوانهای کلیدی مشخص شده و برای هر عنوان سه سطح (اول، دوم، سوم) از اهداف تعریف شوند. راهبرد تلفیق عنوانهای اهداف در سطوح مختلف نیز اهمیت داشته هماهنگی و همخوانی بین آنها ضروری است. در بهترین حالت، راهبرد انتخاب شده ضمن تضمین توسعه پایدار در بلندمدت به جامعه آرمانی نیز نزدیک خواهد شد. با توجه به اینکه ممکن است وضعیت محیطی و پیش‌بینی آینده نیز تغییر نماید از این رو ضروری است انعطاف‌پذیری در برنامه‌ریزی به ترتیبی صورت گیرد که به سادگی و با هزینه کم قابل تطبیق با وضعیت جدید باشد. عنوانهای اصلی و برخی عنوانهای فرعی و همچنین شاخصها برای مؤلفه‌ها در زیر ارائه شده است. مجموعه ارائه شده تنها به صورت نمونه ذکر شده اند و به عنوان اهداف نهایی پیشنهاد نشده‌اند.

الف) اقتصاد و تولید

5-5-1- مؤلفه اقتصادی

1- رشد سرانه تولید ناخالص داخلی
حداقل رشد یا 4 برابر رشد جمعیت یا در
حد قدرت اقتصادی اول منطقه؛

2- سهم مناسب از تجارت جهانی (حفظ
3% درصد فعلی یا سه برابر وضع فعلی یا
بالاترین سهم در میان کشورهای منطقه)؛
3- سایر عوامل مهم اقتصادی نظیر

حداقل درآمد و توزیع درآمد نیز باید
هدف‌گذاری شود.

5-5-2- مؤلفه انرژی

1- مصرف سرانه انرژی؛

2- شدت انرژی (میزان انرژی مصرف

شده به‌ازای واحد تولید شده)؛

3- نقش فعال در توسعه و حمل‌ونقل

انرژی در منطقه؛

4- توسعه صنایع تبدیلی خام.

5-5-3- مؤلفه صنعت

1- سهم مناسب صنعت در تولید ناخالص

داخلی؛

2- سهم مناسب صنعت در صادرات
کشور.

5-5-4- مؤلفه معدن

1- سهم مناسب معدن در تولید ناخالص
داخلی؛

2- سهم مناسب معدن در صادرات؛

3- فرایندهای تبدیلی معادن.

5-5-5- مؤلفه کشاورزی

راهبرد کلان کشاورزی به یکی از
صورت‌های زیر و یا صورت‌های دیگر باید
تعریف شود:

1- تولید کلیه مواد غذایی استراتژیک در
کشور؛

2- تولید اقلام بهینه مواد غذایی در
کشور و مبادله با سایر کشورها؛

3- صادر کننده اقلام مهم کشاورزی.

5-5-6- مؤلفه ارتباطات و حمل و نقل

1- ایران به‌عنوان پل ارتباطی آسیا-
اروپا و آسیای میانه- خلیج فارس؛

2- ایجاد زیر ساخت گسترده ارتباطات
در سطح کشور.

5-5-7- مؤلفه خدمات

- 1- ایجاد زیرساخت مناسب برای صدور خدمات مهندسی در منطقه (زمینه‌های مرتبط با اهداف توسعه ایران 1400 نظیر راهسازی، بندرسازی، صنایع و معادن خاص، ساختمان‌سازی، راه‌آهن و...);
- 2- ایجاد زیرساخت مناسب برای خدمات مالی و بانکی.

- 4- تثبیت موقعیت ایدئولوژیک ایران در جهان اسلام.

5-5-10- علوم و آموزش

- 1- کاهش نسبت بیسوادی در بزرگسالان (حذف بیسوادی تا گروه سنی 60 سال);

- 2- افزایش حداقل تحصیلات عالی همگانی به سطح کاردانی (برای افراد کمتر از 35 سال در سال 1400);

- 3- گسترش جامع آموزش عالی (حداقل 3 میلیون دانشجو در سال 1400) و دسترسی حداقل سی درصد جوانان 23-18 سال به آموزش عالی.

5-5-8- مؤلفه توسعه روستا و اسکان شهری

- 1- نیازهای اساسی برای حفظ و توسعه روستاها;
- 2- نیازهای اساسی برای توسعه پایدار شهری.

5-5-11- فن‌آوری و اطلاعات علمی

- 1- تثبیت ارزشهای دینی و اخلاقی؛ انضباط کاری، نظم اجتماعی، صرفه‌جویی و قناعت و اعتقاد به مشارکت در توسعه؛
- 2- تحکیم پایه‌های فرهنگی و احراز هویت فرهنگی؛

- 3- جامعه بدون دغدغه و برخوردار از عدل برای تخلق به اخلاق حسنه؛
- ج) سیاسی و اجتماعی
 - 5-5-12- مؤلفه امنیت ملی، خودکفایی نظامی و معاهدات منطقه‌ای.

5-5-13- امنیت ملی و سیاست

2- دسترسی همه مردم به فرصتهای توسعه.

نحوه مشارکت مردم در امور سیاسی.

5-5-14- جمعیت

5-5-18- محرومیت زدایی

- میزان رشد جمعیت و چگونگی آن در

- حذف ((مناطق محروم)) در سال 1400.

گروههای اجتماعی.

5-5-15- اشتغال

5-5-19- حذف ناهنجاریهای اجتماعی (اعتیاد، فساد، سرپیچی از قانون و...)

1- درصد بیکاران قابل قبول در سال

1400 (کمتر از 5 درصد)؛

(د منابع طبیعی، محیط زیست، اسکان و

2- کاهش بار تکفل خالص به 2 نفر؛

5-5-20- منابع طبیعی

3- توسعه آموزشهای کارآفرین؛

1- حفاظت، صرفه جویی و بهره برداری

4- نظام بیمه بیکاری.

بهینه منابع آب، خاک و هوا؛

2- حفاظت جنگل، مرتع و بیابان زدایی؛

5-5-16- بهداشت عمومی، درمان و تأمین

3- حفاظت محیطهای دریایی (خزر و

اجتماعی

خلیج فارس)؛

1- امنیت غذایی برای همه (توانایی خرید،

4- تدوین مناطق زیست محیطی حفاظت

سهولت دسترسی و ترکیب مناسب غذا)؛

شده و ویژه کشور در سال 1400.

2- بیمه درمانی و تأمین اجتماعی (حداقل

گروههای تحت پوشش).

5-5-21- سوانح طبیعی

1- زلزله، سیل، خشکسالی: حداقل

5-5-17- فقر زدایی

برنامهها برای جلوگیری از خسارات،

1- تعریف و تأمین حداقل زندگی

برنامه میان مدت حفاظت در مقابل سوانح

(اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی)؛

4- Science and Technology for 21st century / Canada, 1996.

5- تافلر، الوین. جابه‌جایی در قدرت (دانایی، ثروت و خشونت در آستانه قرن بیست و یکم). مترجم: شهیندخت خوارزمی، ناشر: مترجم، تهران، 1370.

6- هانتینگتن. ساموئل و منتقدانش. نظریه برخورد تمدنها، مترجم: مجتبی امیری، ناشر: وزارت امور خارجه، تهران: 1374.

7- دراگر، پیتراف. جامعه پس از سرمایه‌داری، مترجم: محمود طلوع، ناشر: خدمات فرهنگی رسا، تهران، 1374.

8- هندی، چارلزبی. عصر تضاد و تناقض، مترجم: محمود طلوع، ناشر: مؤسسه خدمات فرهنگی رسا، تهران: 1375.

9- سنگه، پیتر. پنجمین فرمان، مترجم: حافظ کمال هدایت و محمد روشن، ناشر: سازمان مدیریت صنعتی، تهران: 1375.

10- Sustainable Human Development, UN. 1995.

طبیعی، طرح جامع حفاظت در مقابل سوانح طبیعی.

5-5-22- اسکان

1- حفظ و توسعه روستاها؛

2- توسعه شهری پایدار.

ه) ساختارها و قوانین

5-5-23- قوانین و مقررات مورد نیاز؛

5-5-24- ساختار مناسب تصمیم‌گیری؛

5-5-25- ساختار مشارکت مردم؛

5-5-26- ساختار مدیریتی مناسب؛

5-5-27- ارتقاء بهره‌وری به عنوان محور

ساختارها و قوانین.

فهرست منابع

1- دکوئیار. «گزارش فرهنگ و توسعه» ارائه شده به اجلاس یونسکو، 1995.

2- دلور، ژاک. «گزارش آموزش قرن 21» ارائه شده به اجلاس یونسکو. 1995.

3- Vision 2020 / A blue print for success, Malaysia. Incorporated, 1995.